

Sundbyberg, 2020-12-14

Vår referens
Mia Ahlgren

Dnr.nr: Ju2020/02922

Mottagare:

ju.remissvar@regeringskansliet.se
manne.heimer@regeringskansliet.se

Remissvar Grundlagsskadestånd ett rättighetsskydd för enskilda (SOU 2020:44)

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 46 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Kommittén om grundlagsskadestånd har haft i uppdrag att överväga om det behövs en särskild lagreglering av grundlagsskadestånd med rätt till ersättning vid överträdelser av 2 kap. regeringsformen.

I kapitel 2 i regeringsformen regleras skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Skyddet för "var och en" varierar med avseende på grad och form, och gäller i förhållandet det allmänna, det vill säga stat och kommun. Kommittén föreslår att rätten till ersättning från det allmänna för skada som orsakats vid överträdelser av 2 kap. regeringsformen ska införas i svensk lag.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget att införa ett grundlagsskadestånd. Det är ett viktigt steg på vägen för att stärka rättigheter. Vi saknar dock en konsekvensanalys utifrån rättigheter för personer med funktionsnedsättning och den konvention som EU och samtliga medlemsstater har ratificerat. Det finns stora brister i tillgång till effektiva rättsmedel för personer med funktionsnedsättning, där många står i en beroendeställning till stat och kommun, med starkt begränsade förutsättningar att utkräva rättigheter.

Regeringen behöver säkerställa rättigheterna och utreda tillgång till effektiva rättsmedel, inklusive rättegångskostnader och rättshjälp utifrån de principer och vägledning som FN publicerade i somras¹.

¹ <https://news.un.org/en/story/2020/08/1071252>

Grundlagsskydd för personer med funktionsnedsättning

När konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning infördes i Sverige gjordes en snabb bedömning av normharmonin. Delegationen för mänskliga rättigheter presenterade 2009 delbetänkandet Främja, skydda och övervaka², men regeringen beslutade att avsluta ärendet för några år sedan utan att Sverige lever upp till krav i konventionen om bland annat övervakning. Trots att FN:s övervakningskommitté har rekommenderat inkorporering av konventionen har ingen utredning gjorts om överensstämmelse med svensk lag. Barnkonventionen och svensk rätt har utretts grundligt. En parlamentarisk kommitté startade endast sex år efter att Sverige tillträtt konventionen. Nyligen presenterades betänkandet Barnkonventionen och svensk rätt, den femte i raden av utredningar.

Brister i regeringsformens andra kapitel

Funktionshinder finns med i regeringsformens första kapitel, men skrivs inte ut i andra kapitlet paragraf 12: "Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning."

Bristerna i regeringsformen får även konsekvenser för yttrandefrihet och skydd som rör hatbrott³. Luckor i straffrättsligt skydd har förstärkts när det gäller transpersoner, men inget har skett när det gäller personer med funktionsnedsättning. Regeringen har i ett skriftligt brev⁴ tagit upp åtgärder som inte är kopplade till den specifika sakfrågan.

I betänkandet Ett samhälle för alla⁵ SOU 1992:52 föreslogs att skyddet i det andra kapitlet skulle omfatta funktionshinder. **Vilka konsekvenser bristerna i regeringsformen får för förutsättningarna att kunna utkräva grundlagsskadestånd har inte utretts. Sverige har genom artikel 4 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning åtagit sig att se över lagstiftning.**

²Främja skydd och övervaka FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning SOU2009:36

<https://www.regeringen.se/contentassets/d977e2e560104976ac448b9e89e47617/framja-skydda-overvaka---fns-konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-sou-200936>

³ Brev till regeringen i september 2020 <https://funktionsratt.se/funktionsratt-ratten-att-fungera-i-samhallet-pa-lika-villkor/skrivelser-2018/skrivelser-2020/> där vi påminner om skrivelse till regeringen 2015 angående straffrättsligt skydd för personer med funktionsnedsättning <http://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2017/10/BrevMorganJohanssonApril2015.pdf>

⁴ Svar från Morgan Johansson i november 2020 <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/11/Svar-pa-brev-03479.pdf>

⁵ Ett samhälle för alla SOU1992:52 <https://lagen.nu/sou/1992:52>

Förhållandet till Europakonventionen och den europeiska stadgan

EU har ratificerat konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vid framtagning av flera nya direktiv finns hänvisningar till konventionen med i skälen. EU har också – till skillnad från Sverige – en övervakningsmekanism som består av EU:s byrå för grundläggande rättigheter, FRA, EU:s ombudsman, Europaparlamentet och European Disability Forum – den paraplyorganisation som representerar rättighetsbärare. Den europeiska stadgan om mänskliga rättigheter omfattar funktionshinder i artikel 21 och 26. Detta förhållande nämns inte i betänkandet.

Möjligheter för personer med funktionsnedsättning att utkräva rättigheter och skadestånd

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning nämns inte alls i betänkandet. I rapporten Respekt för rättigheter?⁶ – civilsamhällets granskning av hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning hänvisar vi till forskning och rapporter som visar allvarliga brister i tillgång till rättsväsendet i artikel 13 och oberoende stödjande beslutsfattande för personer med funktionsnedsättning i enlighet med artikel 12 om likhet inför lagen. I rapporten lyfter vi också statistik från Eurostat som visar på den ökade risken för fattigdom för personer med funktionsnedsättning där Sverige sticker ut på negativt sätt i jämförelse med resten av Europa.

Beroendet av insatser från stat och kommun i kombination med bristerna i tillgång till rättsväsendet och en allt sämre ekonomi gör det i praktiken omöjligt för många att utkräva rättigheter. Även om rättegångskostnader ska kunna delras, så är det en alltför stor ekonomisk risk att ta. I augusti lanserade FN principer och vägledning för tillgång till rättsväsendet⁷. Dessa bör användas som underlag för fortsatt beredning för att säkerställa att även personer med funktionsnedsättning har reella möjligheter att använda grundlagsskadestånd.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Wallenius

Ordförande

⁶ Respekt för rättigheter? <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/11/respekt-for-rattigheter-rapport.pdf>

⁷ <https://news.un.org/en/story/2020/08/1071252>